

Розвиток філологічної освіти в Україні в умовах діджиталізації та цифровізації освітнього процесу

*Холод Інна Володимирівна¹, Гончарук Валентина Анатоліївна²,
Стоколос-Ворончук Оксана Олександрівна³*

Опубліковано	Секція	УДК
22.03.2023	Освіта/Педагогіка	371.134: 81-11 (477):004.9

DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.7774459>

Ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

Анотація. Соціально-економічні зміни, процес глобалізації та інтернаціоналізації освіти, розвиток інформаційного суспільства, мобільність ринку праці в усьому світі вимагають розвитку національної системи освіти відповідно до світових стандартів і суспільних потреб. Проте всі зміни варто розглядати як постійний процес, що потребує системного підходу й взаємодії всіх учасників мовної освіти для досягнення позитивного результату. За останні кілька років інформаційні технології значно змінили спосіб, яким ми отримуємо й обробляємо інформацію, а також змінили вимоги до фахівців, зокрема до тих, хто працює з філологічними науками й дисциплінами. У статті зосереджено увагу на дослідженні нових можливостей, що відкриваються для здобувачів вищої освіти і викладачів філології завдяки діджиталізації та цифровізації. Проведено аналіз основних інноваційних змін, що пропонуються для ефективного розвитку філологічної освіти в Україні. Визначено, що використання комп'ютерних програм й інтернет-ресурсів, віртуальних класів, мобільних додатків є одним із головних шляхів поліпшення якості мовної освіти. Проаналізовано також недоліки діджиталізації, зокрема проблему доступності технологій і ризик зниження якості навчання мови і літератури внаслідок широкого використання цифрових технологій і не врахування традиційних методів навчання. Інноваційна складова є важливим фактором успіху в сучасних умовах. Саме тому введення інноваційної освіти, що означає використання інноваційних методів і технологій навчання, – необхідне для ефективного розвитку. Стаття містить рекомендації щодо вибору оптимальних стратегій розвитку філологічної освіти в умовах діджиталізації. Основними стратегіями, які слід використовувати в сучасній філологічній освіті, є такі: когнітивна, компетентнісна, особистісно-орієнтована та комунікативна. Комбіноване їх

¹ доктор філософії, старший викладач кафедри української та іноземних мов, факультету менеджменту та права, Вінницький національний аграрний університет, вулиця Сонячна, 3, Вінниця, Вінницька область, 21000, Україна, <https://orcid.org/0000-0003-1748-936X>

² кандидат педагогічних наук, доцент кафедри української літератури, українознавства та методик їх навчання, факультету філології та журналістики, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, Садова вулиця, 2, Умань, Черкаська область, 20300, Україна, <https://orcid.org/0000-0002-7323-0590>

³ кандидат філологічних наук, доцент, проректор з наукової роботи, КЗВО ЛОР «Львівська медична академія імені Андрея Крупинського», вул. Дорошенка, 70, Львів, 79000, Україна, <https://orcid.org/0000-0002-0834-9085>

використання в освітньому процесі сприятиме значному підвищенню рівня знань і навичок у здобувачів освіти, а також мотивуватиме їх до подальшої навчальної діяльності.

Ключові слова: філологічна освіта, тенденції розвитку, цифрові технології, оцифрування, інноваційні методи.

Development of philological education in Ukraine in conditions of digitalization and digitalization of the educational process

Annotation. Socio-economic changes, the process of globalization and internationalization of education, the development of the information society, the mobility of the labor market around the world require the development of the national education system in accordance with global standards and public needs. However, all changes should be considered as a continuous process that requires a systematic approach and interaction of all participants in language education to achieve a positive result. Over the past few years, information technology has significantly changed the way we receive and process information, as well as changed the requirements for professionals, in particular, those working with philological sciences and disciplines. The article focuses on the research of new opportunities that are opened up for students and teachers of philology due to digitization and digitalization. An analysis of the main innovative changes proposed for the effective development of philological education in Ukraine was carried out. It was determined that the use of computer programs and Internet resources, virtual classes, mobile applications is one of the main ways to improve the quality of language education. The disadvantages of digitalization are also analyzed, in particular the problem of technology availability and the risk of a decrease in the quality of language and literature education due to the too wide use of digital technologies and too little attention to traditional teaching methods. The innovative component is increasingly an important success factor in modern conditions. That is why the introduction of innovative education, which means the use of innovative teaching methods and technologies, is necessary for effective development. The article contains recommendations for choosing optimal strategies for the development of philological education in the conditions of digitalization. The main strategies that are proposed to be used in modern philological education are cognitive, competence, personality-oriented and communicative. Their combined use in the educational process will contribute to a significant increase in the level of knowledge and skills of students, as well as motivate them to further educational activities.

Keywords: philological education, development trends, digital technologies, digitization, innovative methods.

Вступ

У зв'язку зі стрімким розвитком технологій і діджиталізацією сучасного світу виникає потреба в розвитку філологічної освіти. Зокрема, необхідно розуміти мовні й культурні відмінності в умовах глобалізації та швидкого розвитку інтернет-комунікацій, а також уміти ефективно використовувати інформаційні ресурси цифрового світу.

Розвиток філологічної освіти в Україні в умовах діджиталізації потребує нових підходів й інструментів для викладання і навчання мови, літератури й культури. Діджиталізація дає змогу розширити можливості доступу до знань та інформації, сприяє розвитку креативності й підвищенню ефективності навчання.

Питання розвитку філологічної освіти в сучасних умовах діджиталізації вивчали зарубіжні й вітчизняні вчені. Зокрема, І. Харченко у своїй праці досліджував

теоретичний і практичний розвиток філологічної освіти в Україні та країнах Європейського Союзу. Він зазначив, що розвиток і впровадження ІТ-технології є засобом досягнення головної мети освітнього процесу – виховання гуманістично розвиненої особистості, здатної на самоусвідомлення і самовдосконалення [6].

Зі свого боку О. Сухомлин у своєму дослідженні визначила, що цифрова компетентність як інструмент інформаційної діяльності й каталізатор розвитку особистості є найважливішою умовою успішної діяльності сучасних фахівців філологічної галузі. На сьогодні майже кожен фахівець повинен мати навички створення та обробки складної інформації, системного й критичного мислення, прийняття рішень на основі багатьох критеріїв, розуміння сутності процесів, гнучкість до нової інформації, здатність до творчого мислення, виявлення і вирішення реальних проблем у цифровому світі [5].

А. Певсе і Л. Макаренко у своїй статті розкрили основні аспекти дидактичного потенціалу цифрових технологій у професійній підготовці фахівців філологічного профілю, які залежать від багатьох чинників, зокрема особистісних якостей здобувачів освіти, інформаційно-освітнього середовища, взаємодії здобувачів освіти з викладачем тощо [3].

Мета статті – аналіз процесу розвитку філологічної освіти в Україні в умовах діджиталізації та цифровізації освітнього процесу.

Результати

Цифрова трансформація освіти є не лише інструментом й орієнтиром, але й глобальним явищем, яке суттєво впливає на якість, форми і методи організації навчальних процесів, а також на перспективи розвитку систем і концепцій навчання. Україна як держава, що активно інтегрується в глобальну спільноту й піддається впливу глобалізаційних процесів, потребує реалізації трансформацій у сферах інфраструктурного забезпечення освітніх процесів, щоб відповісти на виклики цифрової епохи [4, с. 12].

Одним із головних напрямів розвитку філологічної освіти в Україні є використання цифрових технологій у навчальному процесі. Це можуть бути інтерактивні вправи, онлайн-курси, відеоуроки, вебінари й інші електронні матеріали, що дозволяють ефективно вивчати мову і літературу [1, с. 136]. Крім того, цифрові технології дають змогу збільшити доступність освіти, зокрема, для людей з обмеженими можливостями або жителів віддалених регіонів.

Для того, щоб полегшити отримання, зберігання, пошук і використання інформації, важливо застосовувати в навчальному процесі стратегії, що містять набір певних операцій і кроків для вирішення конкретної проблеми [10, с. 18].

Важливо також використовувати новітні підходи у філологічній освіті, як-от: когнітивний, компетентнісний, особистісно-орієнтований і комунікативний. За допомогою будь-якого із цих підходів педагог матиме можливість зрозуміти індивідуальні особливості кожного здобувача освіти [8, с. 207]. Наприклад, когнітивний підхід дає змогу педагогу усвідомити, як навчити здобувачів освіти адаптувати навчальну діяльність до своїх потреб і можливостей [5].

До когнітивних стратегій навчання належать такі [7, с. 38]:

- уточнення і перевірка інформації – процеси, корисні для того, щоб дізнатися більше деталей із конкретної теми й переконатися в правильності певних даних;
- індуктивний висновок – логічний процес виведення загального висновку на підставі детальних спостережень, фактів або прикладів;
- дедуктивне мислення – процес логічного виведення певного конкретного висновку із загального принципу, закону або теорії;

- запам'ятовування – процес збереження інформації в пам'яті.

Рис.1. Основні складові цифровізації філологічної освіти

Джерело: власна розробка автора

Результати досліджень свідчать про ефективність комбінування всіх чотирьох підходів у процесі навчання філологічної освіти, а не вибору однієї конкретної моделі. Здобувачі освіти віддають перевагу активним й інтерактивним завданням, тобто коли вони можуть бути рівноправними учасниками навчального процесу. Для цього ефективним є поєднання сучасних цифрових технологій із новітніми підходами викладання [9, с. 59].

Найбільш поширені ресурси у філологічній освіті на сьогодні наведені в *Таблиці*. Ці ресурси допомагають здобувачам філологічної освіти покращити свої мовленнєві навички й підвищити фахову компетентність.

Таблиця 1

Цифрові ресурси для філологічної освіти та їх характеристики

Ресурс	Характеристика
Duolingo	Безкоштовний мобільний додаток для вивчення мов. Надає можливість учити понад 30 мов і має інтерактивні вправи, курси й ігри.
Google Translate	Безкоштовний онлайн перекладач, що дозволяє перекладати тексти й голосові повідомлення на понад 100 мов. Можна використовувати на комп'ютері й мобільному пристрої.
Grammarly	Англomовний сервіс для перевірки граматики й орфографії. Може бути використаний як додаток для браузера, вебсайту або мобільного застосунку.
Oxford English Dictionary	Онлайн словник англійської мови, що містить понад 600 000 слів, фраз і походжень слів.

JSTOR	Цифрова бібліотека для досліджень у галузі гуманітарних наук, що містить понад 12 мільйонів академічних статей і книг.
TED Talks	Безкоштовні відео з виступами експертів із різних галузей, що пропонують ідеї і думки для вдосконалення мовних навичок і розширення культурної грамотності.
Academia.edu	Онлайн платформа для академічних досліджень, що дозволяє знайти статті й дослідження в галузі гуманітарних наук.
Project MUSE	Електронний репозиторій для досліджень у галузі гуманітарних наук і соціальних наук, що містить понад 700 журналів і 60 000 книг.

Джерело: складено автором на основі аналізу [9].

Важливо також забезпечити викладачам філологічних дисциплін необхідну кваліфікацію і знання із цифрових технологій для того, щоб вони ефективно застосовували їх у навчанні й допомагали здобувачам вищої освіти у цьому. Зміна підходів до навчання мови і літератури вимагає нових компетентностей від викладачів і студентів [2, с. 393]. Дослідження показують, що для ефективного використання цифрових технологій у філологічній освіті необхідні нові навички, зокрема, знання з програмування, створення цифрового контенту та редагування медіа [11, с. 90].

У сучасному суспільстві знання цифрових навичок належать до необхідних базових компетенцій, разом з умінням писати, читати й рахувати [3, с. 142]. Уміння застосовувати цифрові інструменти для розв'язання повсякденних завдань і швидко опановувати нові технології – одне з ключових вимог до кваліфікованого фахівця, зокрема в галузі філології [12, с. 6460].

Загалом філологічна освіта в умовах діджиталізації в Україні потребує розвитку нових напрямів, що дозволять здобувачам освіти успішно вивчати мови, літературу й інші дисципліни такого профілю у світі швидкого розвитку технологій. До основних напрямів розвитку належать [6, с. 73]:

- 1) розвиток електронних бібліотек й архівів. Оскільки велика кількість матеріалів зберігається в електронному вигляді, здобувачам вищої освіти необхідно мати доступ до цифрових бібліотек й архівів для вивчення та аналізу текстів;
- 2) забезпечення доступу до онлайн-курсів і вебінарів від провідних викладачів і вчених із мовознавства та літературознавства. Це дасть можливість здобувачам освіти дізнатися про новітні тенденції в галузі й вивчати філологічні дисципліни з провідними фахівцями в цій галузі;
- 3) використання соціальних мереж для підвищення інтерактивності й залучення здобувачів вищої освіти до вивчення філологічних наук (наприклад, можна створити групи в соціальних мережах для дискусій та обговорення літературних творів, а також розміщувати там матеріали для самостійної роботи здобувачів освіти);
- 4) розвиток критичного мислення та аналітичних навичок здобувачів вищої освіти, зокрема здатності критично оцінювати інформацію, яку вони знаходять у мережі Інтернет.

Дотримуючись цих напрямів розвитку, філологічна освіта в Україні матиме змогу найближчим часом вийти на новий рівень, а також надавати знання і навички здобувачам вищої освіти за допомогою інноваційних ресурсів і підходів.

Висновки

Отже, діджиталізація – невід’ємна частина розвитку сучасної освіти, зокрема філологічної. Упровадження цифрових технологій у навчальний процес сприяє підвищенню якості освіти, мотивації здобувачів вищої освіти й ефективності навчання шляхом використання інтерактивних підручників, електронних бібліотек та інтерактивних курсів.

Важливо забезпечити необхідний рівень комп’ютерної грамотності викладачів і здобувачів вищої освіти, а також належний розвиток цифрової інфраструктури в університетах. Також варто пам’ятати про значущість гуманітарних компетенцій, які є не менш важливими в умовах цифрової ери. Тому розвиток філологічної освіти в умовах діджиталізації потребує інтеграції цифрових технологій із традиційними методами навчання і збереження гуманітарного компонента навчального процесу.

Список використаних джерел

1. Карташова Л., Пліш І. Цифровий порядок денний розвитку освіти: спрямованість на формування цифрових компетентностей. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія «Педагогіка та психологія»*. 2020. № 1 (11). С. 135–139.
2. Крамаренко І., Фонарюк О., Зацерківна М. Цифровізація освіти – нові виклики та перспективи. *Перспективи та інновації науки*. 2022. № 2 (7). С. 392–404.
3. Макаренко Л.Л., Певсе А.А. Дидактичний потенціал цифрових технологій у системі професійної підготовки фахівців філологічного профілю. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. 2022. № 88. С.140–147.
4. Сахно О.В. Цифрова компетентність і технології для освіти: принципи та інструменти. *Імідж сучасного педагога*. 2020. № 6 (195). С. 10–14.
5. Сухомлин О. Цифрова компетентність здобувачів вищої філологічної освіти в умовах сучасних запитів суспільства: ціннісний аспект. *Молодь і ринок*. 2022. № 2(200).
6. Харченко І.І. Теоретичні та прикладні аспекти розвитку філологічної освіти в Україні та в країнах Європейського Союзу. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2019. № 38 (1). С.73–75.
7. Jalilbayli O. B. Forecasting the prospects for innovative changes in the development of future linguistic education for the XXI century: the choice of optimal strategies. *Futurity Education*. 2022. No. 2 (4). P. 36–43.
8. Kessler G. Technology and the future of language teaching. *Foreign Language Annals*. 2018. No. 51. P. 205–218.
9. Kharitonenko L. Innovations and traditions in Ukrainian language teaching at the educational establishments of Ukraine: cases, models of the future. *Futurity Education*. 2022. No. 2(1). P. 57–71.
10. Olimov S. S., Mamurova D. I. Information Technology in Education. *Pioneer: Journal of Advanced Research and Scientific Progress*. 2022. No. 1 (1). P. 17–22.
11. Susanna V. Information and Communication Technologies in Education. *Eurasian Journal of Learning and Academic Teaching*. 2022. No. 6. P. 89–93.
12. Upadhyay R. K. Approaches and Methods to Language Teaching: A Review. *Palarch's Journal of Archaeology of Egypt/Egyptology*. 2020. No. 17 (6). P. 6459–6467.